

Schilde

Schone Schijn

20 november 2011

Phineas Taylor Barnum wist het al: „*There's a sucker born every minute*“. Hij kon het inderdaad weten dat er elke minuut wel een lichtgelovige onnozelaar bijkomt. Iets waar hij dankbaar gebruik van maakte door zijn „Greatest Show on Earth“ op de blazen tot kosmische proporties en er dik geld aan te verdienen. En, mister Barnum, count me in. Ik heb me weer eens laten verleiden door de mooipraterij waarmee een wandeling in het grote publiek werd gegoooid. Luister zelf: „*Schilde – Oelegem – Zoersel drie parels in de Antwerpse kempen. Wij bieden u de mogelijkheid om ze beter te leren kennen [...] Wij verwachten u dan ook zeer talrijk in Schilde. De titel EEN PAREL VAN DE VOORKEMPEN is zonder meer de perfecte benaming van onze wandeltocht. Wij verwachten u dan ook zeer talrijk in Schilde.*“

Let wel: het bovenstaande is een letterlijk citaat van wat er op de website staat van de Wandelsportvereniging Olympic uit Deurne. Inbegrepen de „kempen“ dat geen eigennaam meer is, en de wervende tekst aan het einde die twee keer vlak na mekaar exact hetzelfde is. Ze zouden dus toch nog iets kunnen leren van de heer Barnum. Alleen wat het overdrijven betreft zijn ze al helemaal op streek.

Veel beloven en weinig geven doet de zotten in vreugde leven

Ik was er dus weer eens ingetuind en nochtans had ik dit keer, wat ik zelden doe, vooraf gekeken wat er in de betreffende gemeente zoal te zien en te beleven was. En dat beloofde nogal wat. En Zoersel? Las ik daar Zoersel? Dat was me toch zo goed bevallen, nog maar twee weken geleden? Verder stond er te lezen dat in 2008 Schilde de meest aangename gemeente in Vlaanderen werd bevonden in een studie van de Université Catholique de Louvain (UCL) in opdracht van het weekblad Knack. Schilde heeft nog een deelgemeente, 's-Gravenwezel, en die wordt dan weer „Parel der Voorkempen“ genoemd. Tiens, waar heb ik dat nog gehoord? Bovendien heet de burgemeester van Schilde Yolande Avontroodt. Dat kan toch niet stuk, dan?

ONDER de E34! Kedoenk, kedoenk, kedoenk...

Wel, het ziet er naar uit dat men er ongeveer alles aan gedaan heeft om dat glanzende imago met grof schuurpapier te bewerken.

Bij het leren van een vreemde taal is het niet zelden een hele klus om het juiste gebruik en de juiste betekenis te doorgronden van voorzetsels. Je weet wel, zaken als: in, op, onder, naast, voor, achter, bij, naar, boven... Behalve de twee eerste werd het gebruik van deze voorzetsels in onze moedertaal zeer uitgebreid geïllustreerd op deze tocht. Natuurlijk moet er dan een referentie zijn, iets waarop die plaatsbepalingen betrekking hebben. Dat was in dit geval de zeer drukke E34. Die hebben we vanuit alle mogelijke perspectieven gezien en waargenomen. En nogal eens

van heel dichtbij. Overigens, over taal gesproken: in de tweede rustpost stelde degene die het controlestempeltje uitdeelde mij een vraag. De man had een stem die scheen op te borrelen vanuit zijn voetzolen. Iets als het gerommel van een vulkaan die op het uitbarsten staat. Voorlopig echter nog zonder de voorafgaande aardbevingen. Dat soort tonaliteit ligt sowieso al aan de rand van mijn beschadigde gehoorcurve en hij bediende zich ook nog eens van een idioom waarvan hij waarschijnlijk zeker was dat het universeel werd begrepen. Maar ik verstond het dus niet. In dergelijke omstandigheden krijg ik dan de aanvechting om in het Duits te antwoorden. Dat lijkt ook losjes op Nederlands. Ik laat het maar omdat ik nog steeds op voet van oorlog verkeer met de naamvallen en iemand die daar beter in beslagen is zou me dus onmiddellijk weten te ontmaskeren. Wat hij wilde weten? Na drie pogingen en een serieuze, onnodige stemverheffing (beter articuleren man!) van zijn kant bleek het dat hij wilde weten welke afstand ik dacht te wandelen. Hij bleef me verder goed in de gaten houden terwijl ik even later mijn bestelde koffie genoot. Misschien verwachtte hij dat ik die in een broekzak zou gieten. Of in een lichaamsopening die daarvoor enkel bij buitenaardse wezens gebruikelijk is.

Grote delen van het circuit zaten vol met cohorten mountainbikers. Vermits die meestal achterop kwamen en de bospaden nogal eens smal en kronkelig waren, gaf dat wel eens problemen. In zoverre dat ik maar heel op het nippertje een aanrijding kon vermijden met één van die gasten die er uitzien als bonte uitheemse insecten. Dat ik daarbij ten val kwam, was geen criterium voor de niet met stemgeluid begiftigde fietser. Die snelde onverstoorde en onverstoorbaar verder. Twee van zijn companen die achterop kwamen hebben me ook niet overreden. Die passeerden heel netjes langs mij. De één links, de ander rechts. Maar even stoppen of informeren was er niet bij. Ach, meer dan een wat pijnlijke linkervlerk en een krasje op mijn zelfbeeld heb ik er niet aan overgehouden. Nu ja, begrijp me goed: ik gun iedereen zijn plezier maar het blijft een wat moeizaam samenleven met die snelheidsduivels op twee wielen. En van de andere kant vindt men het allicht hinderlijk dat die trage slenteraars de vaart uit het sportieve beleven halen. Tja, hoe heet dat? Patstelling?

Schilde en vriend

Om met Wikipedia te spreken: „*Schilde is een plaats en gemeente in de Belgische provincie Antwerpen. De gemeente ligt in het Schijnbekken...*“ Het Schijnbekken... ik had het kunnen weten. Er is daar dus niet veel echt? Nu is die „Schijn“ in dit geval een rivier(tje). Een zijrivier in het stroomgebied van de Schelde in de provincie Antwerpen. Ze omvat eigenlijk twee rivieren, die samenkomen in de Schelde: de Kleine Schijn en de Grote Schijn. En in Schilde, je had het kunnen raden, is het de Grote Schijn! Ze schijnen (!) daar immers niet om een overdrijving verlegen te zitten. Destijds was het water van de Schijn bijzonder. Doordat het zeer zuiver en kalkarm was. Bij zoverre dat het gebruikt werd voor de drinkwatervoorziening van Antwerpen. De Schone Schijn dus. Daarvan zal men ondertussen wel teruggekomen zijn want ik wat ik ervan zag oogde allerminst als zuiver. Waar precies de Schijn in de Schelde uitmondt is niet al te duidelijk doordat die monding in de loop van de jaren meer dan één keer werd verlegd. Dat kwam vooral door de uitbreiding van de Antwerpse haven. Bij de bouw van het Houtdok en het Kattendijkdok werd de Schijn een eind noordwaarts omgelegd. Toen het Albertdok werd aangelegd gebeurde dat nog eens. En zo ging het nog een heel tijdje door. Het gevolg is, onder andere, dat de Schijn nu langer is dan hij ooit is geweest. Hier in België zijn we nu eenmaal meesters in het maken van „omleggingen“. Dus, indachtig de ijzeren traditie, is ook hier het overzicht zoek.

Het werd ons niet bespaard dat Schilde, evenals Brasschaat, bekend is om zijn residentiële villawijken. Ze zijn er dan ook volop, de residenties van de overige 2% van de bevolking. Dreven met kapitale landhuizen verborgen achter welig groen en metershoge afsluitingen. Minstens twee van die stulpjes staan te koop. Eentje met een verwarmd zwembad, staande op een lapje grond van 3500 vierkante meter, een ander met acht slaapkamers en vier badkamers. Om van het Turkse bad nog te zwijgen. Ja, ja, ik weet het, nu staan jullie

al te dringen om die hoogzwangere bankrekeningen wat te ontlasten. Ik moet jullie teleurstellen: ik heb de nodige gegevens niet genoteerd.

Sterkte

Even een vraagje tussendoor. Om te testen of je nog bij de les bent. Welke kerktoeren heeft twee uien? Nee, niet die van Aalst! Al heten het daar uien, Ajuinen, te zijn. Nee, nee, het is

De ajuinen van Oelegem

een dorp met een naam die al even carnavalesk aandoet als ze dat in Aalst metterdaad ook zijn: Oelegem. Voor mijn Nederlandse lezertjes: het heet daar echt zo! Heel het jaar door. 's Hertogenbosch mag zich dan ter gelegenheid van de jaarlijks toeslaande waanzin „Oeteldonk“ noemen, Oelegem staat zo op de landkaart.

Het grootste gedeelte van het uitgezette traject liep over het grondgebied van Oelegem.

Twee weken geleden, bij de wandeling in Zoersel, kon ik er al kennis mee maken: *de Stelling van Antwerpen*. Zoals ik toen heb uitgelegd was het idee achter de bouw van zoveel militaire infrastructuur dat Antwerpen het meest aangewezen was als laatste verschansing tot de hulp van bondgenoten zou kunnen arriveren. Het *Nationaal Reduit* moest bestaan uit: een belegeringsomwalling, een fortengordel en het onder water zetten van

bepaalde gebieden. Voor de fortengordel werden een achttal Brialmontforten geprojecteerd. Ze kwamen er ook. Die forten stonden tenslotte als een snoer van 18 kilometer lang van Wijnegem tot Hoboken. Na de Frans-Duitse oorlog van 1870 werd aanvankelijk besloten tot de bouw van drie zogenaamde bruggenhoofdfor ten en vervolgens tot de bouw van een buitenlinie, die aangepast was aan wat toen „modernere wapens“ heetten te zijn. Deze hoofdweerstandstelling omvatte op de rechteroever 16 for ten en 10 schansen en op de linkeroever 5 for ten en 2 schansen. Schelde-oever s, voor alle duidelijkheid.

Oelegem kreeg een fort, Schilde moest het stellen met een schans. Dus een schans in het schone Schilde aan de Schijn. Excuseer, die kon ik niet laten liggen. Enfin, ter zake. Na onteigening van de gronden werd de bouw van het fort toegewezen. De boeren die onteigend werden waren daarmee niet gelukkig. De for ten mochten er wel komen maar dan op de grond van de buurman. Aan het begin van de Eerste Wereldoorlog was het fort van Oe-

Het fort van Oelegem. Résidence Vleermuis

legem nog lang niet klaar. Er was bijvoorbeeld nog niet eens munitie voorhanden. Ja, je kan ook niet overal aan denken.

Het fort van Oelegem heeft een trapeziumvorm. Het is omringd door een gracht die veertig tot vijftig meter breed is. Het oppervlak bedroeg ongeveer 20 hectare. Dit fort is een zogenaamd „eerste orde fort“. Het had daarom een meer uitgebreide bewapening en een grotere vuurkracht dan for ten van de tweede orde. Nogal merkwaardig is dat het fort werd gebouwd met ongewapend beton! Iemand die zijn leesbril vergeten had, interpreteerde sommige

testresultaten verkeerd. Dat nameloze genie kwam zo tot de conclusie dat ongewapend beton sterker was dan zijn gewapende tegenhanger. Onvergefelij k voor iemand die toch bekend moest zijn met bewapenen. De dikke muren hier in Oelegem moesten bestand zijn tegen de inslagen van granaten met 21 centimeter kaliber. Later werd ingezien dat men

toch wat te optimistisch was geweest en zo werd de samenstelling van het beton aangepast. Er werd al eens een zak cement meer gebruikt. Zodat de muren zouden weerstaan aan 28 centimeter geschut. Kort voor de Eerste Wereldoorlog ontwikkelden de Duitsers echter geschut waartegen het ongewapend beton ongeveer zo effectief was als droog peperkoek. Dat was het 30,5 centimeter kaliber, afkomstig van Skoda in Oostenrijk. Voor die tijd hadden de granaten die met dat geschut werden afgevuurd een ongekende kracht om muren te doorboren. Bovendien was het hele moordtuig gemakkelijk met tractoren te vervoeren. Daarnaast ontwikkelde Krupp (hart wie Kruppstahl) een 42 centimeter mortier, de Dikke Bertha, die een projectiel van 1000 kilo tot 9 kilometer ver kon schieten. Ze konden daar in Oelegem net zo goed in een partytent gaan zitten. Tussen de tijd dat het fort in de Eerste Wereldoorlog in actie kwam en de overgave van de vesting Antwerpen zat de tijdspanne van... vijf dagen!

In de Tweede Wereldoorlog deed het fort... niets! Tijdens de Duitse bezetting deed het dienst als opslagplaats. Na de bevrijding werd het fort door de Amerikanen gebruikt om de V1-raketten die gelanceerd werden vanuit Nederland uit de lucht te schieten voordat ze boer en burger op het hoofd vielen.

Nu is het fort in privébezit. Het wordt wel verhuurd aan Natuur 2000. Het monsterlijke gebouw doet nu dienst als, o verrassing, overwinteringsplaats voor vleermuizen. Uit tellingen is gebleken dat in 2008 hier ongeveer 1000 fladderaars overwinterden. Net iets minder dan in Steendorp, blijkbaar. Voor enkele bedreigde soorten, zoals de mij onbekende Franjestaart, is fort Oelegem de belangrijkste winterresidentie. In de zomermaanden is het het fort bij gelegenheid toegankelijk. Er is één open deurdag voorzien, eind april. Voor de mensen die wel in het fort zijn geïnteresseerd, maar die de aanwezigheid van vleermuizen niet zo aantrekkelijk vinden: tegen die tijd zijn die beestjes al vertrokken. Al kan er hier en daar nog wel een eenzame achterblijver zijn. Wat ze verder achterlaten, dat zullen we maar in het midden laten. Tussen haakjes: hoe doen die beesten dat wanneer ze ondersteboven hangen?

De gracht, wacht

Behalve forten en schansen zijn er ook nog wachtbunkers. Waarvan ik er een paar gezien heb. Altijd even griezelig en groezelig. Er is hier echter nog meer dat aan op hol geslagen militair denkwerk ontstaan is. Namelijk de Antitankgracht.

De Antwerpse Antitankgracht wordt ten onrechte ook wel eens het Antitankkanaal genoemd. Het is een kunstmatige waterloop die iets meer dan een kwartcirkel vormt ten noordoosten van Antwerpen. Op een afstand van ongeveer 15 kilometer van het centrum. De zigzaggende gracht heeft een lengte van ongeveer 33 kilometer. Hij is minstens 6 meter breed. Het is een verbinding tussen de Schelde ter hoogte van Berendrecht en het Albertkanaal in Oelegem. De gracht werd rond 1939 aangelegd met de bedoeling vijandelijke tanks en ander rollend materieel te stoppen vooraleer ze Antwerpen konden bereiken. Toen het zover was, speelde de Antitankgracht evenwel niet mee in het stuk geschiedenis van Fall

De Antitankgracht

Gelb, de achttiendaagse veldtocht. Het achttiendaagse debacle...

Oorspronkelijk was de gracht ontworpen als een droge kerf in het landschap, 3 meter diep, 18 meter breed en met steile oevers. Het opborrelend grondwater tegenhouden was echter vechten tegen de bierkaai. Daarom moest men wel een natte gracht voor lief nemen.

De gracht ligt in een patroon als de tanden van een zaag met telkens stukken van enkele honderden meter lang. Op elke hoek werden geschutsbunkers gebouwd die de rechte stukken konden bestrijken.

Hoewel het een „gracht“ is, officieel, zit er wel degelijk stroming in het water van de Antitankgracht. Bij het graven stelde zich namelijk een probleem: er was nogal wat niveauverschil tussen het begin en het einde van de gracht. Dus dreigde die leeg te lopen. Daarom is er voorzien in sluisbunkers. Die moesten het water op peil houden. Het water voor de gracht werd uit het Kanaal Dessel - Turnhout - Schoten betrokken.

Ondertussen is de Antitankgracht geëvolueerd tot een zone die verschillende natuurgebieden en bossen met elkaar verbindt. Zo wordt de migratie van dieren en planten tussen die gebieden mogelijk. In plaats van te scheiden, zoals oorspronkelijk de bedoeling was, verenigt de gracht dus nu. 't Kan verkeren...

Het water van Albert

De Schijn en de Antitankgracht zijn niet de enige waterlopen van betekenis hier in de

Het Albertkanaal, een impressie...

streek. Er is namelijk ook het Albertkanaal. Dat is een waterweg die je niet kan negeren. Toch niet wanneer je in Oelegem passeert.

Wie denkt dat het gehacketak en het gestechel over de waterverdragen tussen Nederland en België een recent gegeven is, die kan gerust wat anders gaan denken. Het is al veel langer een match België - Nederland. Waarbij, zoals bekend, de Nederlanders meestal winnen. In het voetbal alleszins. Dat komt dan vooral doordat de ploeg van de Rode Duivels hoofdzakelijk is samengesteld uit zwaar overbetaalde motorisch gehandicapten. Maar goed, dat even terzijde.

Het is zo dat reeds vanaf de 16^e eeuw ernstige pogingen werden ondernomen om een kanaal te

graven dat de Maas met de Schelde zou verbinden. Zo werd vanuit Antwerpen een verbinding met Luik mogelijk over het water. Nederland had daarop een eigen kijk. Men heeft daar steeds geprobeerd het vervoer te water naar Rotterdam te laten lopen. Via Nederlandse wateren.

In zijn tijd ging Napoleon zich met dat water bemoeien. Totdat hij droog kwam te staan in Waterloo. Hij roofde ergens potlood en papier en liet een slaafje een kanaal ontwerpen dat liep van Antwerpen via Venlo tot de Rijn. Dat werd het Grand Canal du Nord. Dat plan kon alleen gerealiseerd worden indien dat kanaal van water werd verzekerd via een voedingskanaal van Hocht naar Loozen. In 1809 waren het voedingskanaal en het traject Loozen - Nederweert - Beringe gereed. Dat plan werd door de gebeurtenissen achterhaald. De annexatie van Nederland door het Franse Rijk maakte het kanaal overbodig want men kon nu vrolijk heel de tijd over Nederlands water varen.

Later bouwde koning Willem I, vorst van het Verenigd Koninkrijk (het latere België inbegrepen), tussen 1823 en 1826 het voedingskanaal en het traject Loozen - Nederweert uit tot de Zuid-Willemsvaart, die Maastricht met Den Bosch verbond. De achterliggende bedoeling was alweer dat Luik vooral op Nederland zou gericht worden.

Koning Willem kreeg hier even later op zijn duvel en vervolgens werd België onafhankelijk. Degenen die het dan voor het zeggen kregen, zetten er vaart achter om in 1839 de verbinding tussen Antwerpen en de Kempen te realiseren. Vooral omdat men daar in de Kempen te weinig water had. Tussen 1839 en 1863 werden vervolgens inderdaad een aantal Kempense kanalen gegraven. Ze sloten allemaal aan op de Zuid-Willemsvaart. Als verbinding tussen Antwerpen en Luik bleven die kanalen echter problematisch: een passage door Maastricht was zo ingewikkeld dat het wel 4 tot 8 dagen kon in beslag nemen.

In 1901 vond men in de Kempen steenkool. Maar wat heb je daaraan indien je dat niet kan uitvoeren en te gelde maken? Je kan ze immers niet helemaal zelf opstoken. Dat moet verkocht worden. Dus werd het probleem van het vervoer van grote hoeveelheden stortgoederen wel zeer acuut. Nederland had al direct een oplossing bij de hand. Ze wilden de Maas van Visé tot Maasbracht wel kanaliseren. Zo kon dan de verbinding gelegd worden via de Zuid-Willemsvaart naar Rotterdam. Of wat had je gedacht? België vond dat maar niks. Men wilde hier de verbinding zoveel mogelijk over eigen bodem laten lopen. De zaken werden op het spits gedreven toen in 1925 de Nederlandse Tweede Kamer een voorstel tot compromis voor het kanaalverdrag verwierp. Ze kozen ervoor om de verbinding beter te maken door het Julianakanaal te laten graven.

Zo werd de Belgische overheid ertoe gebracht om, voor een rechtstreekse verbinding tussen Luik en Antwerpen via de Kempen, een kanaal te ontwerpen dat uitsluitend op het eigen grondgebied zou blijven. Vooral ook om de flessenhals rond Maastricht te omzeilen. Het nieuwe kanaal zou geschikt moeten zijn voor schepen tot 2000 ton en de reisduur tussen Luik en Antwerpen moest van 16 naar 5 tot 8 dagen teruggebracht worden.

Het kanaal moest ook een militair doel dienen. De militaire strategen, altijd al heel helder denkend en niet kijkend op een cent, eisten een bijkomende verdedigingslinie. Het nieuwe kanaal moest als dekkingstelling gaan fungeren, die zo lang gehouden kon worden tot de bondgenoten de weerstandstelling met het uitgebreide stelsel van forten van Antwerpen via Namen tot de Franse grens bereikt hadden. De ontruiming van het Rijnland door de Geallieerden en de opkomst van de Nazi-partij in 1930 maakten dit alles nog dringender. De eerste spadesteek voor het kanaal werd op 31 mei 1930 gedaan door koning Albert I. Vervolgens werd tussen 1930 en 1939 het Albertkanaal dan uiteindelijk aangelegd. De officiële opening van het volledige kanaal gebeurde door koning Leopold III en koningin Elisabeth op 30 juli 1939. De koning die zijn naam aan het kanaal had gegeven was toen al in Marche-les-Dames van de rotsen gevallen. Met fatale gevolgen. Voor hem.

Als militair verdedigingswerk bleek het kanaal in de Tweede Wereldoorlog een mislukking. Voordat de Belgen „halt“ konden spellen stonden de Nazi's al op de westelijke oever van het kanaal dood en verderf te zaaien.

Uit de loopgraven

Wie kent er Jozef Simons? Niet dat je hem hier of daar in persoon tegen het lijf zal lopen. Dat is wel heel erg onwaarschijnlijk gezien de man al in 1948 het tijdelijke achter zich heeft gelaten. Wie het weet mag het dus zeggen maar ik was totaal niet bekend met hem of met zijn werk. Dacht ik. Deels ten onrechte. Hoe kom ik er dan toe hem hier te vernoemen?

Het Stalteater

Wel, onderweg, vrij kort na de confrontatie met het fort van Oelegem dirigeerden de pijltjes de wandelaars naar rechts, ter hoogte van een vrij groot gebouw dat niet onmiddellijk te duiden was. Ware het niet dat er een wegwijzer stond die wees naar het „*Stalteater*“, ik was er zondermeer aan voorbij gelopen. Maar gezien mijn verleden op de planken maakte het woord „teater“ iets wakker en nam ik er dus wel nota van. Achteraf zoekend naar inlichtingen over het, mij evenzeer onbekend, theatergezelschap dat hier moest huizen, kwam ik bij Jozef Simons.

In het Stalteater blijkt de Jozef Simonskring te zitten. Naar eigen zeggen één van de beter bekende theatergezelschappen

in de Antwerpse Voorkampen.

Jozef Simons was een Vlaams dichter en schrijver. Hij ondervond aan den lijve de gruwel van de Eerste Wereldoorlog want van 1916 tot 1919 was hij soldaat aan het IJzerfront. Later werd hij tolk bij het Britse leger. Van 1923 tot 1932 werkte hij als redacteur voor de Belgische Boerenbond te Leuven. Onderwijl studeerde hij ijverig zodat hij in 1927 het diploma van licentiaat in de archeologie en kunstgeschiedenis behaalde. Van 1932 tot aan zijn dood werkte hij als uitgever bij de N.V. van Mierlo-Proost in Turnhout.

Tussen de wereldoorlogen kreeg Simons bekendheid als auteur van reisverhalen, verhalen over de Kempen, novellen en romans. Daar bleef het echter niet bij want hij was ook vertaler uit het Engels, Spaans, Duits en Nederduits. Hij schreef ook talrijke liedteksten voor componisten. Zoals voor Armand Preud'homme. Toen ik dat laatste las, dacht ik onmiddellijk aan de evergreen „In de Stille Kempen“. Nochtans was het niet Simons die voor die cultuurschat verantwoordelijk was. Zijn voorgeschiedenis maakte dat zijn poëtische productie van heel ander kaliber en strekking was.

Jozef Simons

Foto van het Internet. Public domain.
Auteur onbekend

Zijn belangrijkste werk is „*Eer Vlaanderen vergaat*“ uit 1927. Het is een geromantiseerde geschiedenis van de *Frontbeweging*. Dat was een beweging van Vlaamse intellectuelen die ontstond tijdens de Eerste Wereldoorlog aan het IJzerfront. Zij was zeer nadrukkelijk Vlaams van karakter en verzette zich in hoofdzaak tegen het Franse taalbeleid van het Belgisch leger. Die rabiëte, eentalige francofonie maakte dat de eenvoudige, Vlaamse soldaten de bevelen van hun oversten niet begrepen. Velen zijn daardoor tijdens de oorlog de dood ingegaagd. In de inleiding van *Eer Vlaanderen Vergaat* schetst Simons de sociale en geestelijke onderworpenheid van het Vlaamse volk vóór de Eerste Wereldoorlog. In het verhaal voert hij de Franstalige aristocraat jonkheer Florimond van Laar ten tonele. Die werpt zich, o utopie, aan het IJzerfront op als verdediger van de radicale vleugel van de Vlaamsgezinde soldaten. De eerste editie van het boek verscheen onder het pseudoniem Ivo Draulans, omdat de auteur acties vreesde van Belgicisten (Belgisch-, dus anti-Vlaams gezinden). Het werk had invloed op de Vlaamse bewustwording tijdens het interbellum en het kende talrijke herdrukken.

Armand Preud'homme.

Foto van het Internet. Public domain.
Auteur onbekend

Met de teksten die hij aanleverde en waarop Armand Preud'homme muziek zette, raakte deze laatste nog flink in de problemen. Het waren nogal martiaal getinte stapliederen met een sterk Vlaams-nationalistische inslag. Dat lag bij het einde van de Tweede Wereldoorlog erg slecht omdat die gezindte nogal snel verward werd met collaboratie tijdens de Duitse bezetting. Die grimmige sfeer en de repressie hebben Armand Preud'homme en zijn jonge gezin pijnlijk getroffen.

Het staplied „*Kempenland*“, dat door toedoen van Willem De Meyer tot een doorslaand succes kon worden, werd

Preud'homme zwaar aangerekend. Het bijzonder pijnlijke ge-

volg was dat hij van zijn burgerrechten werd beroofd en dat hij een maandenlange gevangenisstraf moest uitzitten.

Het gewraakte lied heeft eigenlijk wel een merkwaardige voorgeschiedenis. Want waar Preud'homme zich bij het componeren van liederen door de aangeboden teksten liet inspireren om er muziek op te zetten, bij Kempenland stond de melodie al geruime tijd van tevoren op papier. Tijdens een toevallige ontmoeting vroeg Preud'homme aan Jozef Simons om een tekst te schrijven bij de melodie. Een werkwijze die dus diametraal tegenover zijn

normale manier van werken stond.

Zonder het te beseffen kende ik wel iets van het oeuvre van Simons. Ik heb immers de tekst en de melodie van Kempenland nog vocaal moeten vermoorden samen met een ben-
de van mijn lot- en klasgenoten in de lagere school. Het bevlogen poëem gaat als volgt:

Kempenland (1941. In volle oorlogstijd!)

1

*Kempenland, aan de Dietsche kroon
wonderfrissche perel;
Kempenland, welig-zoete woon
van den koenen kerel.
Op de heide gloort de zon
ons zoo stralend tegen,
of uit hooge hemelbron
ruischt zoo vroom de regen.
Op de heide waait de wind,
vrij van haag en heg,
op de heide waait de wind
alle zorgen weg.*

Ik moet eerlijk toegeven dat ik behalve het openingsvers en de wind die over de heide waait me nagenoeg niets meer van de tekst herinnerde. Wel moesten we na die „wonderfrissche perel“ en de „koene kerel“ nog eens zacht, respectievelijk „perel“ en „kerel“ zingen. Zogenaamd om de ruimte van die hei aan te geven. En een echo te suggereren. Wat totaal overbodig was want die klassen waren zo vreselijk hoog dat het daar galmde als een echoput. Het leek wel wat op zingen tussen de harde tegeltjes van de badkamer. Iets waaraan menig notoir vocaal-onkundig persoon zich durft te bezondigen. Schijnt het. En Willem De Meyer... ik meen dat ik die ook heb meegemaakt. In de vijftiger jaren van vorige eeuw in een vakantiekolonie aan zee. Een gemelijk man met een accordeon. Maar daarin kan ik me vergissen. Vooral in het accordeon.

Al was Armand Preud'homme niet de tekstdichter, de tekst werd door sommigen begrepen als een uiting van zijn sympathie met de horden van Adolf en dat werd hem aangerekend. In het Staltheater zijn er twee zalen. Zeer toepasselijk worden die de Stal en de Schuur genoemd. Ze moeten nog enkel Compagnie De Koe vragen, dan is het plaatje helemaal rond. En voor een kerstspel zijn alleen nog een os en ezel nodig. De rest is er al. Allebei de zalen hebben ongeveer 65 tot 70 zitplaatsen. Afwisselend wordt er in de twee zalen gespeeld, zodat bijna onafgebroken voorstellingen kunnen worden aangeboden. Dat lijkt me wel heel sterk. Alle amateurtoneelgezelschappen hebben toch af te rekenen met te weinig instroom van acteurs en actrices? Dus om voortdurend wat in het vat te hebben...

Oe? zo!

Oelegem is de grootste deelgemeente van Ranst.

De geschiedenis van Oelegem is nauw verbonden geweest met die van Broechem. Beide parochies ressorteerden onder de abdij van Tongerlo terwijl de heerlijkheden Broechem en Oelegem vaak samen overgingen van de ene adellijke familie naar de andere.

Er was in Oelegem nagenoeg geen industrie. Behalve een paar molens en een linnenblekerij. In de 20^e eeuw veranderde er veel. Verschillende grootschalige werken veranderden het aanzien van het dorp. Zoals daar waren: de bouw van het fort (tussen 1909 en 1913), het uitgraven van het Albertkanaal en de aanleg van de autosnelweg Antwerpen-Luik. Dat laatste is de infame E34 die op deze tocht overal en altijd te horen en soms te zien was.

Bijna nog voordat ik de curieuze torenspits van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Oelegem in de gaten kreeg, zag ik boven de daken een molenwiek uitsteken. En inderdaad, het dorp is een molen rijk. Een mooie.

De Stenen Molen van Oelegem

Groot en rood staat daar op zijn molenbelt de bovenkruier *De Stenen Molen*. Zoals de meeste van dit soort inrichtingen heeft ook deze een bewogen verleden. Het bekende verhaal van stilvallen en naderbij sluipend verval. Soms hier en daar wat noodreparaties. Al eens een wat meer ingrijpende noodrestauratie... Het ging maar door. De molenromp werd onder andere autobusgarage, opslagplaats, het lokaal van een jeugdvereniging en een weekendverblijf. Er bestond wel de wil om de molen eens en voorgoed te restaureren maar de kosten bleken voor de eigenaars veel te hoog te zijn. Toen kwam de heemkundige kring De Brakken uit Oelegem in 1982 op de proppen. Zij huurden de Stenen Molen. Van toen af werden de restauratieplannen weer bovengehaald en wat bijgesteld. De financiële bijstand die in 1986 verstrekt werd door de Koning Boudewijnstichting en de Nationale Loterij, zorgde voor een doorbraak. Dankzij de belofte van het gemeentebestuur van Ranst om de molen aan te kopen, wat inderdaad in 1986 gebeurde,

kon in 1987 een eerste noodrestauratie worden afgewerkt. Daarbij werden de molenkap, de deuren en de ramen vernieuwd. Een tweede noodrestauratie in 1990 liet toe alle rotte balken en zolderingen te vervangen.

De definitieve restauratie met een nieuw stel wieken en een gaande werk met één koppel maalstenen startte op 30 januari 1997. De inhuldiging gebeurde op 14 juni 1998.

Huisje, boompje

Een deel van de wandeling ging door bebost gebied. Al was dat soms wel eens de berm van de autosnelweg. Maar kom, ik moest nog wat werken aan mijn portie fijn stof. Je wordt anders zo ergerlijk gezond van al dat wandelen, weet je wel?

Stroopop. Stro-pop? Stroop-op?

De tweede rustpost was gevestigd in een etablissement dat „Stroopop“ heette. Nu weet ik niet of men daarmee de oude spelling voor een pop uit stro bedoelde, of dat het om opstropen ging. In elk geval, dicht bij die horecazaak zag ik een straatnaambord met „Bergen“ erop. Terwijl het daar genoeg volkomen vlak is.

Onderweg ben ik, vermoedelijk door een stukje van het Driehoekbos gewandeld. Ik heb er niets van gemerkt maar het schijnt dat het daar nu en dan eens niet pluis is. 's Nachts komen hier heksen, verkleed als katten, de koeien melken. Een hele opgave schijnt het me toe omdat ik daar geen enkele koe heb gezien. Het verband tussen koeien melken en katten ontgaat me trouwens.

Er zijn daar ook dwaallichten gesignaleerd. Dat zijn de zieltjes van ongedoopte kinderen die daar komen rondspoken.

Ondertussen bevond ik me op het grondgebied van Zoersel. Zij het dan in een deelgemeente ervan: Halle. Op een kruispunt ontwaarde ik de naam „Liefkenshoek“. In Antwerpen moet je op de Liefkenshoek betalen om over te steken. Hier is dat gratis. Het heet daar zo naar de plaatselijke beek, het „Lieveke“. Ochgottekes toch!

Hier stond ook een bord te verkondigen dat ik op het punt stond om de *Halse Bossen* te betreden. Die liggen aan de zuid-westkant van het dorp. De meeste gronden van dat

De Halse Bossen

bos zijn eigendom van het OCMW (het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Werk) van Ranst.

Het is een gemengd bos met, uiteraard, loofhout zowel als naaldhout. Ergens hier, leerde ik uit de literatuur, moet er nog een krater te vinden zijn die veroorzaakt werd door de inslag van een V2. En een hoeve die „De Hoge Cutse“ heet. De hoeve is van 1725 maar ze werd in de loop van haar bestaan wel eens herbouwd. De familie Eyskens, die twee eerste ministers heeft voortgebracht, daarvan heeft stamvader Eyskens de 5 hectare van dit hof gekocht in 1912. De huidige bewoner beweert

dat er in de hoeve tijdens de oorlog 13 Joden verborgen zaten. Daarvan is er nog één in leven en die stuurt ieder jaar met Nieuwjaar een kist sinaasappelen van zijn plantage. Aan het conferentieoord Sint-Martinus ben ik weliswaar gepasseerd. De bewegwijzering was er een beetje raar. Wat ik echter niet gezien heb is de watermolen die daar nog moet staan! De oude Sint-Jozefkapel aldaar is me eveneens ontgaan. Het altaar van die kapel is nog uit de tijd van Rubens. En dan bedoel ik de schilder. Niet de jenever.

Het Sniederspad, is genoemd naar de broers Snieders. Renier was een tijdgenoot van Conscience en daarenboven was hij ook arts in het Nederlandse Bladel. Wanneer hij niet met zijn patiënten bezig was schreef hij streekromans. Zijn broer August was in Antwerpen hoofdredacteur van het Katholiek Blad van Antwerpen en eveneens romanschrijver. Wanneer ze elkaar wilden ontmoeten legden ze elk ongeveer de halve afstand af tussen Antwerpen en Bladel. Zodat ze ongeveer hier belandden. Zo gaat het verhaal. Of het ook wáár is... dat betwijfel ik enigszins. Het tracé is al oud, het werd reeds in 1937 ingehuldigd.

Het kapelletje Van den Nieuwenhuyzen

In 1988 werd het gedeeltelijk een GR-route. Wat goed te zien is aan de rood-witte balkjes op de bomen.

Een deel van de gronden langs het Sniederspad worden verkaveld. Men is daar volop bezig met graven en het verstouwen van grote hopen aarde. Een flink uit de kluiten gewassen bord verkondigde wat er daar binnenkort te koop komt. Uitgerkend op het ogenblik dat de Halse bossen in Zoersel toegankelijker zijn gemaakt voor het publiek, wordt er hier een bos in tien percelen verkaveld. De bewoners van het Sniederspad en de Liefkenshoek zijn daar niet te gelukkig mee en ze dienden een bezwaar in. Ze vinden het jammer dat voor die nieuwe verkaveling zoveel bomen moeten sneuvelen. Tegelijk wijzen ze op de gevaren van toenemend autoverkeer voor wandelaars en fietsers op die twee mooie landelijke wegen. Een stevige poot om op te staan voor hun protest hebben ze echter niet, vrees ik. Het bos ligt niet alleen in een woongebied, het ligt ook langs goed uitgeruste wegen met de nodige infrastructuur. Wetelijk gezien mogen daar dus huizen worden gebouwd. De

eigenaar van de gronden, het is al vernoemd, is het OCMW van Ranst. Met de verkoop van gronden voor villabouw willen die in de eigen gemeente sociale woonprojecten op touw zetten. Het ziet er dus naar uit dat de gronden langs het Sniederspad niet goedkoop zullen zijn.

Op de wijk Bergen staat ook nog het kapelletje van Van den Nieuwenhuyzen en zijn compagnon. Het werd herbouwd in 1900. Beide oprichters hebben een plak arduin in de voor-

gevel zitten.

Dodoneus

De terugweg naar het vertrekpunt, tevens eindpunt van de wandeling, leidde doorheen een parkachtig gebied waar behalve een flinke plas water, ook nog een groot betonnen geval te zien was. Ik weet niet zeker hoe ik dat moet benoemen. Is het de Pont? Of een deel

Ra, ra, ra, wat is dit?

van de fortengordel? Of de kasteelkelder? Of nog wat anders? Feit is dat het in het Schildepark staat. Of ligt.

Daar heeft ooit nog een kasteel gestaan. Dat is helemaal weg. Wat er wel nog bestaat is een ongewone kruidentuin. Die is opgedragen aan de grote Vlaamse kruidkundige *Rembert Dodoens*.

Toen ik nog niet lang in Gent werkte en nadat ik de rit met tram 4 had afgezworen, passeerde ik dagelijks aan de Dodoneusdreef. Hoe ik dat moest lezen en interpreteren, wist ik toen niet. Wat was immers een „dodoneus“? Ik heb pas later geleerd dat het hier ging om de verlatijnste naam van Dodoens. Dus „*dodoneejus*“. Zoals al zijn

tijdgenoten die wat wilden betekenen, had ook hij een Latijnse versie van zijn naam bedacht. Merkwaardig is wel, in dat verband, dat hij de eerste was die een uitgebreid wetenschappelijk werk niet in het Latijn maar in het Nederduytsch publiceerde. Zijn beroemde *Cruydeboeck* van 1554. Meer dan duizend inheemse planten werden erin beschreven en het werk bleef eeuwenlang een referentie.

Het beschrijven ging toen zo:

„Bosch oft woutcampernoelien, in 't Latijn Nemorum fungi, in 't Fransoys Champignons des bois. Dese zijn somtijds soo groot ende plat als een schotel of hoet, sommige heel wit; de andere zijn boven met swart ende rosch bepleekt, van onder wit, met swarte strepen, den steel is onder bruyn“.

Rembert Dodoens was 13 jaar toen hij in Leuven medicijnen ging studeren. Als achttienjarige studeerde hij af. Behalve dat was hij, zoals reeds gezegd, ook kruidkundige. Verder stadsgeneesheer van Mechelen. Een functie waarin hij zijn vader opvolgde. Hij was ook sterrenkundige, taalkundige, wiskundige en aardrijkskundige. Hij zei van zichzelf dat hij een Mechelaar was. Al had hij daarvoor niet gestudeerd. Eigenlijk was zijn geboorteplaats onbekend.

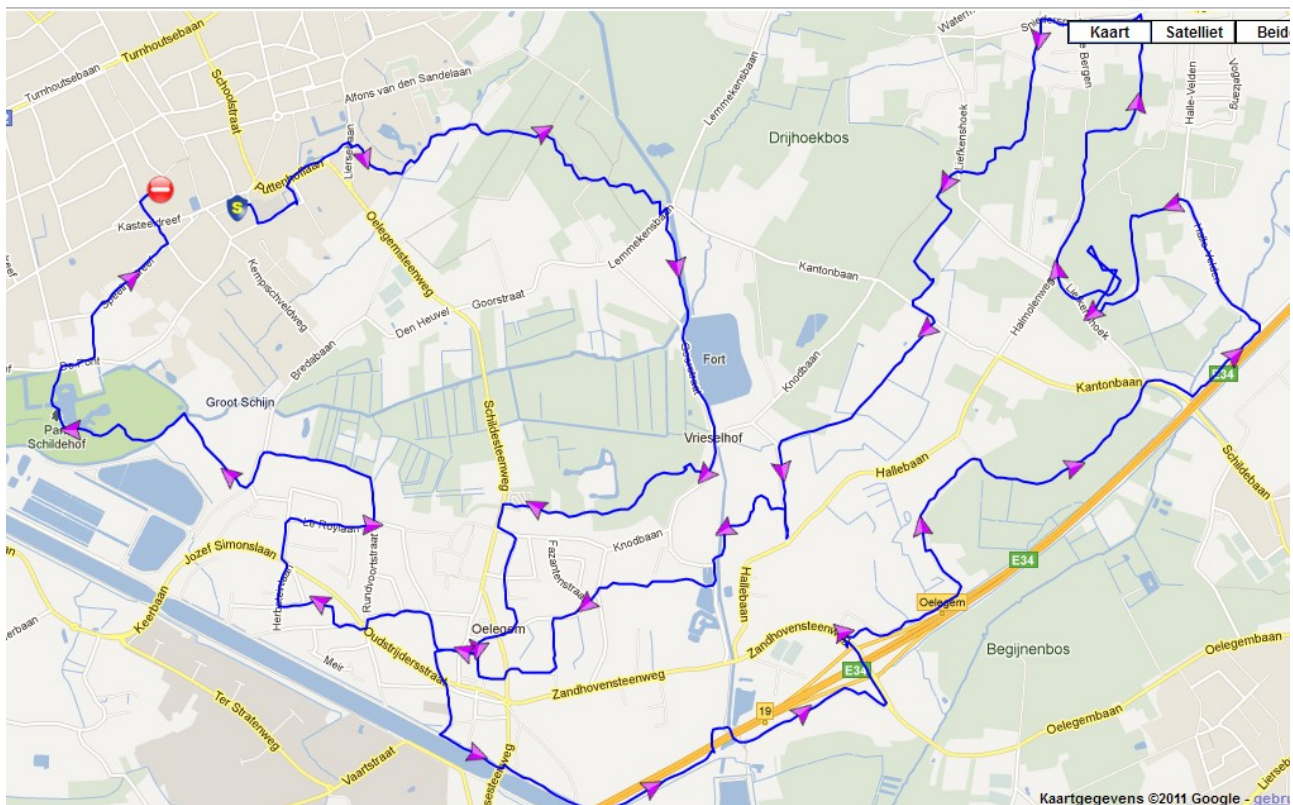

Het toegangshek tot wat eertijds het kasteeldomein was. Nu een park.

Even stilte

De wandeling bood door het constante geraas van het verkeer op de autosnelweg niet veel stilte maar eenmaal terug thuis werd ik toch even stil. Ik zat namelijk de nieuwsberichten van de voorbije dagen te lezen. Daar las ik over het tragische ongeval in Brussel, eerder die week. Op vrijdag met name. De traditionele studentenoptocht Saint-Vé in Brussel, waarmee de studenten de stichting van hun universiteit herdenken, heeft het leven gekost aan een student. De student van de Katholieke Universiteit Leuven was vrijdag naar de hoofdstad gekomen om mee te fees-

ten, maar hij belandde onder het achterwiel van een vrachtwagen. Tragisch... Maar wat me even naar adem deed happen was dat die student afkomstig was uit... Schilde. En zijn naam was Anthony Heureux! Heureux... je kan het onmogelijk zo cynisch bedenken!

Het traject van deze wandeling. 29,9 kilometer lang.

© 2011 Michel Christiaens